

§ 1044

Má-li někdo věc u sebe, aniž mu svědčí domněnka podle § 1043, může uplatnit právo náležející vlastníku na ochranu svým vlastním jménem.

V římském právu není detentor petitorně chráněn proti třetím osobám. Osoba v postavení detentora bude chráněna výlučně na základě právního titulu, o který se detence opírá, a to vždy jen *inter partes*. Nájemce či vypůjčitel tak není chráněn proti třetím osobám, protože nemá k věci věcné právo. Jeho ochrana vychází výlučně z právního vztahu, na jehož základě má věc v detenci. Může tedy pouze požadovat na smluvní straně, aby v případě odnětí věci či rušení detence třetí osobou zajistila tato nápravu.

Občanský zákoník naproti tomu umožňuje, aby detentor bránil věc, kterou má v detenci, proti třetím osobám sám, vlastním jménem. Nejde sice o věcněprávní ochranu detentora (*erga omnes*), protože zákon stanoví, že detentor se při své ochraně může pouze opírat o práva náležející vlastníku věci, avšak jde o zásadní rozdíl oproti římskoprávnímu pojetí ochrany detence.

Na druhou stranu, i v římském právu se setkáváme s případy, kdy detentorovi je poskytnuta přímá ochrana proti třetím osobám. Nejde však o petitorní ochranu. V Digestech nalezneme tři případy, kdy římská jurisprudencce přiznává detentorovi držební ochranu prostřednictvím mimosoudních právních nástrojů – držebních interdiktů. Jde o případ sekvestora (uschovatele věci, o níž se vede spor), prekaristy (výprosníka) a zástavního věřitele. Tyto tři případy označuje romanistika pojmem „odvozená držba“. Specifickým případem byla ochrana nájemce veřejného pozemku, jemuž bylo přiznáváno *interdictum de loco publico fruendo*, které nájemce mohl použít proti třetím osobám přímo, bez součinnosti pronajímatele.

Detence se však nemusí zakládat výlučně na obligačním titulu. Detentorem je například také usuář či usufruktuář. Tito mají na svoji ochranu věcné žaloby (*actio confessoria ad.*), které však plynou, jak bylo uvedeno, z titulu detence (tj. ze služebnosti), nikoli z detence samotné.

Na tomto místě je ovšem nutné poznamenat, že pojem držby v římském právu je předmětem řady romanistických a civilistických teorií, které vyplývají z mnohoznačnosti pramenů, pokud jde o ochranu držitele. Proto i pojetí detence je v zásadě doktrinální. V civilistické nauce argumentoval ve prospěch ochrany detentora Rudolf von Ihering, jenž v pramenech římského práva zkoumal ochranu držby. Tato koncepce byla však Savignym, Randou a dalšími odmítnuta. Násled-

kem toho dnes například německé právo chápe držbu a detenci jinak než právní řády, jejichž soukromé právo vyšlo z ABGB.

PRAMENY

Dig. 16, 3, 17, 1 (sekvestor); Dig. 43, 26, 14 (interdiktní ochrana výprosníka).

ODDÍL 2

NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

PODODDÍL 1

PŘIVLASTNĚNÍ A NÁLEZ

Přivlastnění

§ 1045

(1) Věc, která nikomu nepatří, si každý může přivlastnit, nebrání-li tomu zákon nebo právo jiného na přivlastnění věci. Movitá věc, kterou vlastník opustil, protože ji nechce jako svou držet, nikomu nepatří.

(2) Opuštěná nemovitá věc připadá do vlastnictví státu.

Občanský zákoník se vrací k pojmu věci ničí (*res nullius*). Za ničí považuje římské právo věci, které buďto nikdy neměly vlastníka (např. divoká zvířata), anebo tento status získaly z vůle posledního vlastníka, jenž se jejich vlastnictví zbavil (*res derelictae*). Status věci ničí mají v římském právu také některé *res extra commercium* (např. řeka, moře, vzduch apod.).

Res nullius může kdokoli nabýt do vlastnictví, a to okupací (*occupatio*). Pro nabytí vlastnictví musí mít vlastník vůli věc vlastnit, a tato musí být doprovázena ovládnutím věci (aprehenzí).

Pokud jde o opuštění věci, pak podle římského práva se věci pozbývají tak, jak se nabývají, resp. opačným právním jednáním na základě stejných kritérií. Věc se stává opuštěnou, jakmile se vlastník zbaví (*abiecerit*, opustí, doslova jí „odhodí“) její držby s úmyslem přestat být jejím vlastníkem.

Úprava derelikce movitých věcí v § 1045 se vyhýbá pojmu vlastnictví. Opuštění věci spojuje s pozbytím vůle mít ji pro sebe, a tedy vychází primárně z držby, resp. držby vlastnické. Následkem derelikce občanský zákoník stanoví, že věc „nikomu nepatří“, nikoli tedy, že „nemá vlastníka“.

Tak jako římské právo také občanský zákoník vyžaduje pro opuštění věci úmysl vlastníka zbavit se věci. Účinky derelikce nastávají v římském právu ihned (*statim*) poté, co vlastník projeví svoji vůli

nemít věc pro sebe. Škola Prokuliánů však zastávala názor, že derelicti se ztrácí vlastnictví až v okamžiku, kdy věc nabude do držby subjekt s vůlí ji vlastnit. Oproti stávající úpravě se derelinkvovaná věc v římském právu zásadně stává věcí ničí, nepřipadne státu ani jinému subjektu.

PRAMENY

Inst. 2, 1, 47 (definice derelictce, okamžik nabytí opuštěné věci); Dig. 41, 1, 3 pr. (okupace věci ničí); Dig. 41, 7, 1 (okupace domněle opuštěných věcí); Dig. 41, 7, 2 (nabytí na základě domnělého opuštění věci); Dig. 41, 7, 4 (vydržení domněle opuštěných věcí); Dig. 41, 7, 6 (zákaz vydržení na základě falešné derelictce).

Gaius Dig. 41, 1, 3 pr. (okupace věci ničí)

To, co není ničí, přirozeně nabýváme přisvojením.

[*Quod enim nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur.*]

Ulpianus Dig. 41, 7, 1 (okupace domněle opuštěných věcí)

Pokud má někdo věc za opuštěnou, ihned přestává být naše a ihned se stane majetkem toho, kdo ji okupuje, protože stejným způsobem věci přestávají být naše, jako jsou nabývány jinými.

[*Si res pro derelicto habita sit, statim nostra esse desinit et occupantis statim fit, quia isdem modis res desinunt esse nostrae, quibus adquiruntur.*]

Paulus Dig. 41, 7, 4 (vydržení domněle opuštěných věcí)

To, co máme a považujeme za opuštěné, můžeme vydržet, a to i když nevíme, kdo to opustil.

[*Id, quod pro derelicto habitum est et haberi putamus, usucapere possumus, etiam si ignoramus, a quo derelictum sit.*]

Inst. 2, 1, 47 (definice derelictce, okamžik nabytí opuštěné věci)

Proto se zdá být spravedlivějším, aby se někdo stal vlastníkem v okamžiku zmocnění se věci, kterou vlastník považuje za opuštěnou. Za opuštěné je považováno to, čeho se vlastník zbavil s úmyslem, aby to nadále nebylo součástí jeho majetku, a z tohoto důvodu přestává být hned vlastníkem.

[*Qua ratione verius esse videtur et, si rem pro derelicto a domino habitam occupaverit quis, statim eum dominum effici. pro derelicto autem habetur, quod dominus ea mente abiecerit, ut id rerum suarum esse nollet, ideoque statim dominus esse desinit.*]

§ 1046

(1) **Divoké zvíře je bez pána, dokud žije na svobodě.**

(2) **Zajaté zvíře se stane zvířetem bez pána, jakmile získá svobodu a jeho vlastník je bez prodlení a soustavně nestíhá nebo nehledá ve snaze je znovu zajmout. Takové zvíře se však zvířetem bez pána nestane, je-li označeno takovým způsobem, že lze jeho vlastníka zjistit.**

§ 1047

(1) **Zkrocené zvíře, které vlastník nestíhá a které se ani samo k vlastníkovi v přiměřené době nevrátí, ač mu v tom nikdo nebrání, se stává zvířetem bez pána a smí si je přivlastnit na soukromém pozemku jeho vlastník, na veřejném statku pak kdokoli. Platí, že přiměřenou dobou pro návrat zvířete k vlastníkovi je doba šesti týdnů.**

(2) **Odstavec 1 se nepoužije, je-li zvíře označeno takovým způsobem, že lze jeho vlastníka zjistit.**

§ 1048

Domácí zvíře se považuje za opuštěné, pokud je z okolností zřejmý vlastníkův úmysl zbavit se zvířete nebo je vyhnat. To platí i o zvířeti v zájmovém chovu.

§ 1049

Zvíře chované v zoologické zahradě a ryba v rybníku nebo podobném zařízení, které není veřejným statkem, bez pána není.

Vzorem pro právní úpravu nabývání a vlastnictví divokých zvířat dle § 1046–1049 občanského zákoníku se staly (ať už přímo, či nepřímou) Gaiovy a justiniánské Instituce, což je patrné ze specifické struktury a obsahu pojednání o této problematice v těchto římsko-právních pramenech.

Římské právo chápe divoká zvířata jako *res nullius*. Justiniánské Instituce specifikují, která zvířata jsou považována za divoká, a která za domácí. Takto byly ve své době za divoké považovány včely, holubi, pávi a husy. Podle římského práva se divoká zvířata nabývají okupací, tj. ovládnutím věci. Jestliže zvíře znovu získá svobodu, obnovuje se jeho status *res nullius*. Lovce, který ve snaze divoké zvíře ulovit, ho pouze poraní a následně ho pronásleduje, stane se vlastníkem zvířete pouze v případě, že jej dostihl a ovládl (prameny uvádějí i odlišný názor, že vlastníkem se lovec stává již zásahem zvířete, a tím zůstává, dokud ho pronásleduje, resp. dokud ho neztratí z dohledu). Pokud zvíře uloví, nezáleží na tom, zda se tak stalo na jeho vlastním pozemku, nebo na cizím pozemku. Vlastník cizího pozemku může pouze lovcem ze svého pozemku vykázat. Obdobně, včely, které uletěly ze soukromého úlu, zůstanou ve vlastnictví, dokud je jejich vlastník pronásleduje a má je v dohledu. Pokud je z dohledu ztratí, stávají se opět ničí a předmětem možné okupace. Naopak, v případě úniku domácích zvířat (prameny uvádí konkrétně slepice a kachny) z moci vlastníka, tyto setrvávají ve vlastnictví i pokud je vlastník ztratí z dohledu. Kdokoli by si takové zvíře přivlastnil, bude odpovídat za krádež (*furtum*).

Římské právo uznává jako formu okupace také ochočení zvířete. Vlastnictví k němu pak trvá tak dlouho, dokud má zvíře reflex, díky němuž se vrací k vlastníkovi (*animus revertendi*). Dobu šesti týdnů, kterou stanoví občanský zákoník pro návrat zvířete, římské právo neznalo. Prameny rovněž nezohledňují skutečnost, zda zvíře bylo označené, či nikoli.

Ryby v řece anebo v moři měly v římském právu stejný status jako ostatní divoká zvířata. Je sporné, jaký byl status ryb v soukromém rybníku, jelikož na jednu stranu Instituce v rámci obecných pravidel umožňují nabytí vlastnictví k divokému zvířeti (Inst. 2, 1, 12) na cizím soukromém pozemku (též ve vodě), ale současně se na jiných místech v pramenech setkáváme s náznaky vyhrazeného práva rybolovu (Dig. 41, 3, 45 a Dig. 44, 3, 7).

PRAMENY

Dig. 41, 1, 1, 1 (okupace divokých zvířat); Dig. 41, 1, 5, 1–7 (okupace); Dig. 41, 1, 3 (právo okupace); Inst. 2, 1, 12–16 (okupace divokých zvířat, okamžik okupace, vlastnictví včel, divoká a ochočená zvířata); Gai. 2, 66–68 (okupace).

Gaius Dig. 41, 1, 1 (okupace divokých zvířat)

Tedy všechna zvířata, která se chytají na zemi, v moři či na nebi, tedy divoká zvířata, ptáci a ryby, se stávají majetkem toho, kdo je chytil.

[*Omnia igitur animalia, quae terra mari caelo capiuntur, id est ferae bestiae et volucres pisces, capientium fiunt.*]

Inst. 2, 1, 12 (okupace divokých zvířat)

Divoká zvířata, ptáci a ryby, tedy všichni živočichové, kteří žijí na zemi, v moři nebo ve vzduchu, se podle práva národů stanou okamžitě vlastnictvím toho, kdo je uloví. Neboť to, co bylo předtím ničí, náleží podle přirozeného rozumu tomu, kdo se toho zmocnil jako první. A není žádný rozdíl v tom, jestli někdo ulovil divoká zvířata nebo ptáky na svém vlastním pozemku nebo na cizím. Tomu, kdo by chtěl vstoupit na cizí pozemek za účelem lovu nebo chytání ptáků, však vlastník může zabránit to učinit, jestliže to zpozoruje. Každé divoké zvíře, které ulovíš, bude za tvé vlastnictví považováno tak dlouho, dokud ho budeš ovládat. Jestliže však z tvého ovládnutí vyvážne a znovu získá přirozenou svobodu, přestane být tvoje a stane se vlastnictvím toho, kdo ho ovládne jako další. Za znovunabytí se svoboda považuje tehdy, když ti zvíře zmizelo z dohledu, nebo když ho sice ještě vidíš, ale jeho pronásledování je obtížné.

[*Ferae igitur bestiae et volucres et pisces, id est omnia animalia quae in terra mari caelo nascuntur, simulatque ab aliquo capta fuerint, iure gentium statim illius esse incipiunt: quod enim ante nullius est id naturali ratione occupanti conceditur. nec interest, feras bestias et volucres utrum in suo fundo quisque capiat, an in alieno: plane qui in alienum fundum ingreditur venandi aut aucupandi gratia, potest a domino, si is providerit, prohiberi, ne ingreditur. quidquid autem eorum ceperis, eo usque tuum esse intellegitur,*

donec tua custodia coercetur: cum vero evaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se receperit, tuum esse desinit et rursus occupantis fit. naturalem autem libertatem recipere intellegitur, cum vel oculos tuos effugerit vel ita sit in conspectu tuo, ut difficilis sit eius persecutio.]

Inst. 2, 1, 13 (okamžik okupace)

Jeden člověk se ptal, zda to divoké zvíře, které je zraněno takovým způsobem, že je možné ho chytit, se považuje za tvé vlastnictví ihned. Někteří zastávali takový názor, že ti náleží okamžitě, a že zůstane ve tvém vlastnictví tak dlouho, dokud ho pronásleduješ; jestliže ho ale pronásledovat přestaneš, tvým vlastnictvím být přestane a bude patřit tomu, kdo se ho zmocní jako další. Jiní se domnívali, že se zvíře stane tvým vlastnictvím teprve poté, co ho chytiš. My jsme se rozhodli přiklonit se ke druhému názoru, neboť se často něco stane, a ty pak zvíře nechtyš.

[*Illud quaesitum est, an, si fera bestia ita vulnerata sit ut capi possit, statim tua esse intellegatur. quibusdam placuit, statim tuam esse et eo usque tuam videri, donec eam persequaris; quodsi desieris persequi, desinere tuam esse et rursus fieri occupantis. alii non aliter putaverunt tuam esse, quam si ceperis. sed posteriore sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent, ut eam non capias.]*

Inst. 2, 1, 14 (vlastnictví včel)

Také včely jsou z pohledu přírody divokými zvířaty. Jestliže uletěly na tvůj strom, nejsou tvoje do té doby, dokud jsi je neuzavřel do úlu, stejně jako ptáci, kteří si na tvém stromě vybudovali hnízdo. Jestliže je chytí někdo jiný, stane se jejich vlastníkem. Každý si může odnést také plástve medu, které vyrobily včely. Je ale pravda, že dříve, než uvedené nastane, jestliže někoho uvidíš vstoupit na svůj pozemek, můžeš mu po právu vstup zakázat. Za tvé vlastnictví bude považován roj včel, který vylétl z tvého úlu, dokud ho uvidíš a nebude obtížné ho pronásledovat. V opačném případě se stane vlastnictvím toho, kdo ho ovládne jako další.

[*Apium quoque natura fera est. itaque quae in arbore tua conserderint, antequam a te alveo includantur, non magis tuae esse intelleguntur, quam volucres quae in tua arbore nidum fecerint: ideoque si alius eas incluserit, is earum dominus erit. favos quoque si quos hae fecerint, quilibet eximere potest. plane integra re, si provideris ingredientem in fundum tuum, potes eum iure prohibere, ne ingrediatur. examen quod ex alveo tuo evolaverit eo usque tuum esse intellegitur donec in conspectu tuo est nec difficilis eius persecutio est: alioquin occupantis fit.]*

Inst. 2, 1, 15 (divoká a ochočená zvířata)

Také pávi a holubi jsou podle přírody divokými zvířaty. Není přitom rozhodující, že jsou zvyklí odletět a pak znovu přiletět. Vždyť včely dělají totéž a jsou určitě divokými zvířaty. Někteří zkrotili také jeleny natolik, že odejdou do lesa a pak se znovu vrátí, a přece nikdo nepochybuje, že jsou od přírody divocí. Ohledně zvířat, která se podle svého zvyku obyčejně vzdalují a pak se znovu vrátí, platí pravidlo, že se považují za tvá tak dlouho, dokud nepozbudou vůli k návratu. Jestliže totiž vůli k návratu ztratí, přestanou ti patřit

a stanou se vlastnictvím toho, kdo se jich zmocní jako další. Vůli k návratu beze všech pochyb ztrácejí tehdy, když si odvyknou vracet se.

[*Pavonum et columbarum fera natura est. nec ad rem pertinet, quod ex consuetudine avolare et revolare solent: nam et apes idem faciunt, quarum constat feram esse naturam: cervos quoque ita quidam mansuetos habent, ut in silvas ire et redire soleant, quorum et ipsorum feram esse naturam nemo negat. in his autem animalibus, quae ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est, ut eo usque tua esse intellegantur, donec animum revertendi habeant: nam si revertendi animum habere desierint, etiam tua esse desinunt et fiunt occupantium. revertendi autem animum videntur desinere habere, cum revertendi consuetudinem deseruerint.*]

Inst. 2, 1, 16 (divoká zvířata)

Naše slepice a husy nejsou od přírody divoké. Zřejmé je to podle toho, že existují slepice, které označujeme jako divoké, a stejně tak i husy, které označujeme také jako divoké. Jestliže se tvoje husy nebo slepice něčím vyplaší a odletí, zůstanou proto tvým vlastnictvím, ať jsou na jakémkoliv místě, i když je nevidíš. Je zřejmé, že zlodějem bude ten, kdo si tato zvířata ponechá s úmyslem se obohatit.

[*Gallinarum et anserum non est fera natura idque ex eo possumus intellegere, quod aliae sunt gallinae quas feras vocamas, item alii anseres quos feros appellamus. ideoque si anseres tui aut gallinae tuae aliquo casu turbati turbatae evolaverint, licet conspectum tuum effugerint, quocumque tamen loco sint, tui tuae esse intelleguntur: et qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum committere intellegitur.*]

§ 1050

(1) Nevykonává-li vlastník vlastnické právo k movité věci po dobu tří let, má se za to, že ji opustil. Byla-li movitá věc, která pro vlastníka měla zřejmě jen nepatrnou hodnotu, zanechána na místě přístupném veřejnosti, považuje se za opuštěnou bez dalšího.

(2) Nevykonává-li vlastník vlastnické právo k nemovité věci po dobu deseti let, má se za to, že ji opustil.

Občanský zákoník spojuje s nevykonáváním vlastnictví po stanovenou dobu právní domněnku, že věc byla opuštěna. Římské právo naopak stojí na zásadě zachování vlastnictví, což vycházelo z jeho mocenského pojetí. Vlastník měl absolutní moc nad věcí a nebyl tedy co do rozsahu výkonu svého vlastnictví omezen (s určitými výjimkami danými faktickou nutností respektovat vlastnictví třetích osob). Vlastnictví chápalo římské právo primárně jako moc, nikoli jako subjektivní právo. Vlastník tedy nebyl ani povinen svou moc vykonávat, resp. věc užívat. Proto jestliže dlouhodobě na věc nepůsobil jako vlastník, tj. nevykonával svou moc nad ní, nemohla si jiná osoba věc přisvojit s odvoláním na takovou skutečnost. Nevykonáváním

nebylo možné ztratit ani jiná věcná práva, např. některé druhy služebností. Práva z domovních služebností samotným nevykonáváním nezánikala. K zániku (*usucapio libertatis*) mohlo dojít pouze tím, že nevykonáváním se další výkon služebnosti stal nemožným (např. znepřístupněním cesty, zazděním oken apod.).

Od uvedeného případu je nutné odlišit ztrátu vlastnictví v důsledku vydržení třetí osobou, které římské právo umožňuje. Zde je však ztráta vlastnictví dána jednak obecným zájmem na zachování právní jistoty, jednak ochranou poctivého držitele. Ustanovení § 1050, ačkoli nepochybně zohledňuje veřejný zájem, nepřihlíží k zájmům konkrétního subjektu odlišného od vlastníka.

PRAMENY

Dig. 41, 7, 1 (okupace na základě domněnky derelikce); Dig. 41, 7, 4 (vydržení opuštěných věcí); Dig. 41, 7, 6 (zákaz vydržení na základě falešné derelikce).

Ulpianus Dig. 41, 7, 1 (okupace na základě domněnky derelikce)

Pokud má někdo věc za opuštěnou, ihned přestává být naše a ihned se stane majetkem toho, kdo ji okupuje, protože stejným způsobem věci přestávají být naše, jako jsou nabývány jinými.

[*Si res pro derelicto habita sit, statim nostra esse desinit et occupantis statim fit, quia isdem modis res desinunt esse nostrae, quibus adquiruntur.*]

Paulus Dig. 41, 7, 4 (vydržení opuštěných věcí)

To, co máme a považujeme za opuštěné, můžeme vydržet, a to i když nevíme, kdo to opustil.

[*Id, quod pro derelicto habitum est et haberi putamus, usucapere possumus, etiam si ignoramus, a quo derelictum sit.*]

Iulianus Dig. 41, 7, 6 (zákaz vydržení na základě falešné derelikce)

Nikdo nemůže vydržet věc jako opuštěnou, kdo ji falešně posuzuje jako opuštěnou.

[*Nemo potest pro derelicto usucapere, qui falso existimaverit rem pro derelicto habitam esse.*]

Nález

§ 1051

Má se za to, že si každý chce podržet své vlastnictví a že nalezená věc není opuštěná. Kdo věc najde, nesmí ji bez dalšího považovat za opuštěnou a přivlastnit si ji.

Římské právo neukládá nálezci věci povinnost domnívat se, že nalezená věc není opuštěná. Naopak, římská jurisprudenc v některých případech uznává domněnku opuštění věci za titul pro vydržení nalezené věci. Současně však římské právo posuzuje jakoukoli nedovolenou dispozici s cizí věcí, stejně tak s nalezenou, jako *furtum* – krá-

dež, která je v římském právu soukromoprávním deliktem. Nálezce proto nesmí disponovat ani s nalezenou věcí, pokud si není jist, že nemá vlastníka. Pokud však nalezená věc má objektivně status *res nullius*, aniž by to nálezce věděl, pak bude-li si ji chtít přivlastnit, stane se jejím vlastníkem, a to i pokud jednal ve zlém víře. Na věci ničí se nelze dopustit krádeže. Nejde však o krádež, jestliže nálezce je poctivý a nalezenou věc bude opatrovat pro vlastníka, jehož se bude snažit dohledat. Pokud je však nálezce poctivý a má důvod se domnívat, že nalezená věc je opuštěná, může ji vydržet.

Mezi římskoprávními školami Sabiniánů a Prokuliánů byl spor ohledně momentu derelikce. Podle Prokuliánů v případě derelikce vlastník své vlastnictví pozbyl teprve v okamžiku, kdy derelinkovanou věc získá do držby třetí osoba (Dig. 41, 7, 2). Z toho pohledu se derelikce podobala tradici. Podle mínění Sabiniánů, které převládlo, ztrácí derelinkující své vlastnictví ihned s opuštěním věci.

Římská jurisprudence se zabývala i otázkou vztahu derelikce a tradice. Pokud osoba rozhodí peníze do davu lidí (*iactus missilium*), stanou se ti, kdo se těchto peněz zmocní, jejich vlastníky na základě okupace, anebo tradice? Podle názoru římských právníků jde o tradici směrem k neurčitým osobám.

PRAMENY

Dig. 14, 2, 2, 8 (věci vyhozené z lodi v případě nebezpečí potopení lodi); Dig. 47, 2, 43, 4–5 (krádež nalezené i opuštěné věci); Dig. 47, 2, 43, 6–7 (nález skutečně a domněle opuštěné věci); Dig. 41, 7, 1 (okupace na základě domněnky derelikce); Dig. 41, 7, 4 (vydržení opuštěných věcí); Dig. 41, 7, 5, 1 (cílená derelikce); Dig. 41, 1, 9, 7 (tradice směrem k neurčitým osobám – *iactus missilium*); Dig. 47, 2, 43, 8 (nález poctivým nálezcem); Dig. 41, 7, 6 (zákaz vydržení na základě falešné derelikce); Inst. 2, 1, 47 (derelikce).

Ulpianus Dig. 47, 2, 43, 8 (nález poctivým nálezcem)

Tudíž, pokud nevěděl, či je, a přesto ji vzal, aby ji vrátil tomu, kdo se o ní přihlásí, nebo prokáže, že je jeho, zvažme, zda bude odpovídat za krádež. Nemyslím, že bude odpovídat. Jelikož obvykle se většina lidí chová tak, že dají vývěsku oznamující nález s tím, že věc vrátí tomu, kdo prokáže své vlastnictví. Takoví lidé prokazatelně nemají úmysl ukrást.

[*Proinde videamus, si nescit cuius esset, sic tamen tulit quasi redditurus ei qui desiderasset vel qui ostendisset rem suam, an furti obligetur. Et non puto obligari eum. Solent plerique etiam hoc facere, ut libellum proponant continentem invenisse se et redditurum ei qui desideraverit: hi ergo ostendunt non furandi animo se fecisse.*]

Ulpianus Dig. 41, 7, 1 (okupace na základě domněnky derelikce)

Pokud má někdo věc za opuštěnou, ihned přestává být naše a ihned se sta-

ne majetkem toho, kdo ji okupuje, protože stejným způsobem věci přestávají být naše, jako jsou nabývány jinými.

[*Si res pro derelicto habita sit, statim nostra esse desinit et occupantis statim fit, quia isdem modis res desinunt esse nostrae, quibus adquiruntur.*]

Paulus Dig. 41, 7, 4 (vydržení opuštěných věcí)

To, co máme a považujeme za opuštěné, můžeme vydržet, a to i když nevíme, kdo to opustil.

[*Id, quod pro derelicto habitum est et haberi putamus, usucapere possumus, etiam si ignoramus, a quo derelictum sit.*]

Paulus Dig. 14, 2, 2, 8 (věci vyhozené z lodi v případě nebezpečí potopení lodi)

Vyhozené věci /z lodi/ zůstávají vlastníkovi a nestávají se vlastnictvím toho, kdo je uchopí, protože se nepovažují za opuštěné věci.

[*Res autem iacta domini manet nec fit adprehendentis, quia pro derelicto non habetur.*]

Pomponius Dig. 41, 7, 5, 1 (cílená derelikce)

To, co někdo opustil, stává se ihned mým. Například když někdo rozhodí peníze, nebo vypustí ptáky. Ačkoli neví, komu chce, aby patřily, budou náležet tomu, jemuž je náhoda donese. Takže se má za to, že ten, kdo něco opustí, chce, aby se to stalo majetkem jiného.

[*Id, quod quis pro derelicto habuerit, continuo meum fit: sicuti cum quis aes sparserit aut aves amiserit, quamvis incertae personae voluerit eas esse, tamen eius fierent, cui casus tulerit ea, quae, cum quis pro derelicto habeat, simul intellegitur voluisse alicuius fieri.*]

Ulpianus Dig. 47, 2, 43, 4 (krádež nalezené věci)

Ten, kdo vezme cizí odloženou věc s úmyslem se obohatit, bude odpovídat za krádež, ať už věděl či nevěděl, komu náleží. Jelikož není menší krádež, pokud někdo neví, či věc je.

[*Qui alienum quid iacens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scit cuius sit sive ignoravit: nihil enim ad furtum minuendum facit, quod cuius sit ignoret.*]

Ulpianus Dig. 47, 2, 43, 5 (krádež opuštěné věci)

Jestliže vlastník opustil svoji věc, nebudu se dopouštět její krádeže, a to i přesto, že mám vůli ji ukrást.

[*Quod si dominus id dereliquit, furtum non fit eius, etiamsi ego furandi animum habuero.*]

Ulpianus Dig. 47, 2, 43, 6 (krádež domněle opuštěné věci)

Ale jestliže věc nebyla opuštěna, pak i když si myslím, že byla, nedopouštím se krádeže.

[*Sed si non fuit derelictum, putavit tamen derelictum, furti non tenetur.*]

§ 1052

(1) Ztracenou věc vrátí nálezce tomu, kdo ji ztratil, nebo vlastníkovi proti úhradě nutných nákladů a nálezného.

(2) Nelze-li z okolností poznat, komu má být věc vrácena, a nepovažuje-li se věc za opuštěnou, oznámí nálezce bez zbytečného odkladu nález obci, na jejímž území byla nalezena, zpravidla do tří dnů; byla-li však věc nalezena ve veřejné budově nebo ve veřejném dopravním prostředku, odevzdá nálezce nález provozovateli těchto zařízení, který se zachová podle jiných právních předpisů, a není-li jich, postupuje, jako by byl nálezcem.

§ 1053

(1) Obec vyhlásí nález obvyklým způsobem. Nepřihlásí-li se v přiměřené době ten, kdo věc ztratil a má-li věc značnou hodnotu, učiní obec vhodné opatření, aby nález vešel v širší známost.

(2) Zjistí-li obec sama vlastníka, zejména z nezaměnitelného označení věci, oznámí mu nález a vyzve ho, aby si věc převzal.

§ 1054

(1) Obec rozhodne, jak bude nalezená věc uschována. Souhlasí-li s tím nálezce či jiná osoba a je-li to vhodné, může obec rozhodnout, že věc bude uschována u této osoby. Věci značné hodnoty, zejména peníze o vyšší částce, obec odevzdá zpravidla do soudní úschovy nebo je uloží jiným vhodným způsobem.

(2) Věc, která se nedá uschovat bez patrné škody nebo kterou lze uschovat jen s nepoměrnými náklady, obec prodá ve veřejné dražbě a s výtěžkem naloží podle odstavce 1; předtím však odečte vlastní náklady s dosavadní správou věci. S neprodejnou věcí obec naloží libovolným způsobem; to neplatí, jde-li o věc, o níž nelze mít pochybnost o její výjimečnosti a hodnotě.

Římské právo neukládá nálezci ztracené věci povinnost dohledat vlastníka ztracené věci za účelem jejího vrácení, stejně jako neukládá žádnou povinnost jakkoli jinak jednat v zájmu vlastníka. *Ius civile* dokonce neukládalo nálezci ani zvláštní povinnost vydat věc vlastníkov. Přesněji řečeno, tato povinnost může vzniknout pouze z rozsudku na základě úspěšného uplatnění vindikační žaloby vlastníkem. Povinnost tím vzniklá, tedy vydat věc vlastníkov, vyplývá z nároku vlastníka na držbu, resp. na restituci věci, jež vyplývá z reivindikační žaloby. Povinnost jednat ve prospěch vlastníka ztracené věci neměl ani nikdo jiný, včetně římské obce či státu. Nálezce se však mohl sám rozhodnout, že vlastníka nalezené věci dohledá (např. zveřejněním informace o nálezu). Pak se nedopouští krádeže při dispozici s nalezenou věcí.

Vztah mezi nálezcem a vlastníkem byl v římském právu čistě sou-

kromoprávní. Obec, ani jiná veřejnoprávní instituce, do něj nijak veřejnoprávně nazasahovala.

PRAMENY

Dig. 41, 7, 7 (nelze vydržet věci, jichž se vlastník zbavil v krajní nouzi); Dig. 47, 2, 43, 9 (nálezné); Inst. 2, 1, 48 (co není opuštěná věc); Dig. 41, 1, 9, 8 (nabytí vlastnictví ke ztracené věci).

Inst. 2, 1, 48 (co není opuštěná věc)

Jinak je to s věcmi, které jsou vyhozeny z paluby lodě do moře za nepříznivého počasí proto, aby se loď odlehčila. Tyto zůstávají vlastníkov z toho důvodu, neboť nebyly z lodě vyhozeny s tím záměrem, že by je vlastník již nechtěl mít, ale byly vyhozeny proto, aby loď lépe odolávala nebezpečí moře. Ten, kdo si takovéto věci vyplavené z moře na pobřeží, nebo se nacházející na otevřeném moři, ponechá s úmyslem se obohatit, dopustí se krádeže. Tyto věci se bezesporu neodlišují od věcí, které vypadly z jedoucího vozu, aniž by si toho vlastník všimnul.

[*Alia causa est earum rerum quae in tempestate maris levandae navis causa eiciuntur. hae enim minorum permanent, quia palam est, eas non eo animo eici quo quis eas habere non vult, sed quo magis cum ipsa navi periculum maris effugiat: qua de causa si quis eas fluctibus expulsas vel etiam in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit, furtum committit. nec longe discedere videntur ab his quae de rheda currente, non intellegentibus dominis, cadunt.*]

§ 1055

Věc nebo výtěžek za ni stržený vydá obec včetně plodů a užiteků a po odečtení nákladů a nálezného tomu, kdo věc ztratil, nebo vlastníkov, pokud se přihlásí do jednoho roku od vyhlášení nálezu.

§ 1056

(1) Nálezné náleží nálezci i tehdy, když lze vlastníka zřejmě poznat ze znamení na věci, nebo z jiných okolností.

(2) Nálezné činí desetinu ceny nálezu. Má-li však ztracená věc hodnotu jen pro toho, kdo ji ztratil, nebo pro jejího vlastníka, náleží nálezci nálezné podle slušného uvážení.

§ 1057

(1) Nepřihlásí-li se nikdo o věc do jednoho roku od vyhlášení nálezu, může nálezce, obec nebo jiná osoba, které byla věc svěřena, nakládat s věcí jako poctivý držitel. Spočívá-li však nález v penězích, mohou je tyto osoby jen užívat; to platí i o výtěžku za věc strženém.

(2) Přihlásí-li se ten, kdo věc ztratil, nebo její vlastník po uplynutí doby jednoho roku od vyhlášení nálezu a před uply-

nutím tří let od vyhlášení nálezů, vydá se mu věc nebo výtěžek za ni stržený po zaplacení nákladů a nálezného.

(3) Uplynou-li tři roky od vyhlášení nálezů, nabude nálezce, obec nebo jiná osoba, které byla věc svěřena, vlastnické právo k věci nebo k výtěžku za ni strženému.

Nárok na odměnu za nález věci (nálezného) nálezci v římském právu nepříslušela. V Digestech nicméně nalezneme stručnou zmínku o řeckém právu, které nálezného nepřímo připouštělo. Ulpianus v této souvislosti dovoluje vydání odměny nálezci, resp. pokud si nálezce část z nalezených věcí (zejm. peněz) s dovolením jejich vlastníka pro sebe vyjme, nehodnotí to jako krádež.

Římské právo speciálně neupravuje postup nálezce nebo obce ve prospěch vlastníka ztracené, resp. nalezené věci. Nicméně umožňuje nálezci vydržení nalezené věci do vlastnictví, ovšem pouze za splnění všech podmínek vydržení. Potřebný čas k vydržení byl v klasickém římském právu jeden rok. Později v justiniánském právu byla lhůta prodloužena na tříletou.

Poctivého nálezce domněle opuštěné věci považuje římská jurisprudence za držitele. Z toho lze dovodit, že nepřikládala jeho nakládání s nalezenou věcí delikttní účinky. Naopak nálezce, jenž se nemohl oprávněně domnívat, že věc je opuštěná, s ní nesměl žádným způsobem pro sebe disponovat. V této situaci byl detentorem věci s povinností dbát na zájmy vlastníka. Pakliže by věc začal užívat pro sebe, stal by se držitelem ve zlé víře.

PRAMENY

Dig. 41, 7, 2 pr. (nabytí na základě domněnky derelikce); Dig. 41, 7, 6 (zákaz vydržení na základě falešné derelikce).

Paulus Dig. 41, 7, 2 pr. (nabytí na základě domněnky derelikce)

Můžeme nabýt do vlastnictví věc, pokud víme, že je považovaná za opuštěnou.

[Pro derelicto rem a domino habitam si sciamus, possumus adquirere.]

§ 1058

(1) Je-li nalezeno zvíře, u něhož je zjevné, že mělo vlastníka, oznámí nálezce nález bez zbytečného odkladu obci, nelze-li z okolností poznat, komu má být vráceno.

(2) Osoba, která nalezené zvíře opatruje, o ně pečuje jako řádný hospodář, dokud se jej neujme vlastník.

§ 1059

(1) Je-li nalezeno zvíře zjevně určené k zájmovému chovu

a nepřihlásí-li se o ně nikdo do dvou měsíců od vyhlášení nálezů, nabude k němu nálezce vlastnické právo.

(2) Prohlásí-li nálezce obci, že zvíře nabýt nechce, a svěří-li obec zvíře neodvolatelně osobě, která provozuje útulek pro zvířata, může tato osoba se zvířetem volně nakládat, pokud se o ně nikdo nepřihlásí do čtyř měsíců ode dne, kdy jí bylo zvíře svěřeno. Byl-li nález vyhlášen až po předání zvířete, počne lhůta běžet od vyhlášení nálezů.

§ 1060

Prohlásí-li nálezce obci, že nalezenou věc nabýt nechce, přechází jeho právo věc nebo výtěžek za ni stržený užívat a nabýt na obec, na jejímž území byla nalezena. Nabytím vlastnického práva vzniká obci povinnost zaplatit nálezci nálezného.

§ 1061

Nálezci, který nález neoznámí, přisvojí si jej nebo jinak poruší své povinnosti, nenáleží úhrada a nálezného, ani nemůže nález užívat nebo nabýt k němu vlastnické právo podle ustanovení tohoto zákona o nálezů. Tím není dotčena jeho povinnost nahradit škodu.

V pramenech římského práva nalezneme výčet zvířat, pro která platí domněnka, že jsou buďto divoká, anebo domestikovaná. Takto například se za zdomácnělá zvířata považují slepice a kachny. Naopak za divoké římscí právníci považují včely, holuby, pávy a husy.

Římské právo nestanoví způsob opatrování nalezené věci pro vlastníka, ať už jde o věc živou, či neživou. Platí zde obecné principy, tedy že nálezce může s věcí nakládat v zájmu vlastníka, tj. tak, jak lze předpokládat, že by si to vlastník přál. Jiné nakládání s cizí věcí bez souhlasu vlastníka římské právo považuje za *furtum* (krádež), která vlastníkovi věci umožňuje domáhat se na nálezci pokuty. Bude-li tedy nálezce ztracenou věc opatrovat pro vlastníka, jde o detenci (*naturalis possessio*). Jestliže se nálezce bude k věci chovat jinak, zejména jako by byla jeho, hledí se na něj jako na držitele ve zlé víře (*possessio mala fidei*).

Nález věci chápe římské právo, oproti stávající úpravě, jako čistě soukromoprávní institut. Nebyla s ním tedy spojena jiná povinnost, než vydat věc vlastníkovi v případě, že vlastník úspěšně uplatnil svůj nárok vindikační žalobou. Římská obec do vztahu mezi nálezcem a vlastníkem nalezené věci nijak nezasahovala, ani mu neukládala speciální povinnosti. Nálezného nálezci v římském právu nepříslušelo v žádném případě, viz komentář k § 1056.